

ЗАСТРАХОВКА „ПРОФЕСИОНАЛНА ОТГОВОРНОСТ“ ПРИ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЦИ

Ас. Милен Иванов Атанасов, matanasov@uni-svishtov.bg
Катедра „Правни науки и екология“,
СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: В настоящата разработка се посочват различните изисквания относно поддържането на застраховката „Професионална отговорност“ при застрахователните посредници, като се съпоставят редица особености от отменената и действащата нормативни уредби. Разглежда се по какъв начин отделните форми на преобразуване на застрахователния брокер оказват влияние върху притежаваната от него застраховка. Очертава се обхватът на действие и се конкретизират видовете вреди, които застраховката „Професионална отговорност“ покрива при извършването на застрахователно посредничество от застрахователния брокер.

Ключови думи: застрахователен брокер; застрахователен агент; професионална отговорност; преобразуване; търговско дружество; застрахователен договор

JEL: K19

INSURANCE "PROFESSIONAL LIABILITY" FOR INSURANCE INTERMEDIARIES

Assist. Prof. Milen Atanasov, matanasov@uni-svishtov.bg
Department of Law Sciences and Ecology
D. A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov

Abstract: This paper indicates various requirements for maintaining the insurance "Professional Liability", for insurance intermediaries, by comparing a number of features of the repealed and current regulations. The article considers how various forms of transformation into trade and legal nature, for insurance broker, influence the insurance held by him. The scope is outlined and the types of damage, that the insurance "Professional Liability" covers, when carrying out the insurance mediation from the insurance broker, are specified.

Keywords: insurance broker; insurance agent; professional liability; transformation; trade company; insurance contract.

JEL: K19

ЗАСТРАХОВКА „ПРОФЕСИОНАЛНА ОТГОВОРНОСТ“ ПРИ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПОСРЕДНИЦИ

Ас. Милен Иванов Атанасов, matanasov@uni-svishtov.bg

Катедра „Правни науки и екология“

СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Въведение

Нарастващата глобализация по отношение на застрахователните процеси, все повече увеличава необходимостта от използването на посреднически услуги в сферата на застраховането. За да могат застрахователните брокери (ЗБ) и застрахователните агенти (ЗА) безпрепятствено да извършват застрахователно посредничество, както на нашия, така и на международния застрахователен пазар, нормативно спрямо тях са предвидени съответните имуществени изисквания, които да гарантират изпълнението на задълженията им към ползвателите на застрахователни услуги. По този начин застрахователните посредници имат обезпечават и компенсират всяка от страните по едно застрахователно правоотношение, при евентуално причинени и констатирани вреди, в следствие на извършваната от тях дейност.

1. Изисквания за поддържане на задължителна застраховка „Професионална отговорност“

Една от законово установените гаранции е предвидената в Кодекса за застраховане (КЗ)¹ застраховка „Професионална отговорност“ – чл. 305 и чл. 316, ал. 2, 3 и 4 от КЗ. Така например според съдържанието на чл. 305, ал. 1 от КЗ ЗБ е длъжен постоянно да поддържа задължителна застраховка „Професионална отговорност“, валидна за цялата територия на Европейския съюз и Европейското икономическо пространство, която покрива отговорността за вреди, настъпили на територията на държава членка при извършване на дейност по застрахователно и/или презастрахователно посредничество, в следствие на неговото действие или бездействие. Тази нормативна уредба в нашето законодателство, подобно на много други в сферата на застрахователното и презастрахователното посредничество е приведена в съответствие с Втората европейска директива за застрахователното посредничество – 2002/92/ЕС от 9 декември 2002 г. и по-специално в чл. 4 от нея². Според конкретната правна норма, визирана в чл. 4 от Втората директива, всеки застрахователен или презастрахователен посредник е длъжен да

¹ Кодекс за застраховането, Обн. ДВ., бр. 102 от 29 Декември и влязъл в сила от 01.01. 2016 г., който отменя стария Кодекс за застраховането, Обн. ДВ., бр. 103 от 23 Декември 2005 г., влязъл в сила от 01.01. 2006 г.

² В Първата европейска директива на Европейската общност (ЕО) за застрахователните посредници 77/92/ЕИО от 13.12.1976 г., наред с липсата на задължението за поддържането на такава застраховка „Професионална отговорност“ от застрахователните посредници, не присъстват и редица други съвременни изисквания спрямо тях, които са част от новата европейска правна уредба в тази сфера

притежава застраховка „Професионална отговорност“, която да действа на територията на цялата Европейска общност. Според българското законодателство, минималната застрахователна сума на тази застраховка е 2 240 400 лв. за всяко застрахователно събитие и 3 360 600 лв. за всички застрахователни събития за една година – съгласно чл. 305, ал. 1 от КЗ.

Директивата отива и по-далеч, като позволява чрез диспозитивна правна норма съответният посредник да избере и някаква друга съпоставима гаранция срещу отговорност, която да покрива причинените от него вреди. В това отношение нашето законодателство е в съответствие с директивата, като към конкретната застраховка „Професионална отговорност“ в КЗ се присъединяват и другите два алтернативни гаранционни способа спрямо застрахователните посредници, при извършени от тях нарушения – а именно гаранциите, визирани в чл. 306, ал. 1 от КЗ.

Първата от тези две гаранции е свързана с възможността застрахователният посредник да поддържа постоянно собствен капитал в размер на четири на сто от общия размер на застрахователните премии по застрахователни и/или презастрахователни договори, сключени с неговото посредничество през предходната финансова година, но не по-малко от 40 000 лв.

Втората алтернативна гаранция се изразява в създаването от страна на застрахователния посредник на една или повече специални клиентски сметки, които да служат само за превеждане на застрахователните премии за застрахователя и застрахователните обезщетения или суми за ползвателя на застрахователни услуги.

В КЗ с императивна правна норма е постановено, че застраховката „Професионална отговорност“ за ЗБ и ЗА е абсолютно задължителна, за да могат те безпрепятствено да извършват застрахователно посредничество, както на българския, така и на европейския застрахователен пазар. Независимо от това, според отменения КЗ сключването на застраховката не беше предпоставка за регистрацията на застрахователните посредници, като правопораждащ юридически факт. Така например, при ЗБ застраховката „Професионална отговорност“ не е сред изискваните се според отменения чл. 158 от КЗ документи, които е необходимо да бъдат приложени към заявлението за вписване на ЗБ в регистъра на Комисията за финансов надзор (КФН).

Въпреки това, по отношение на старата нормативна уредба, в теорията се обосноваваше необходимостта, както от двете алтернативни финансови гаранции, от които ЗБ трябва да избере една, така също и от задължителната застраховка „Професионална отговорност“, които следва да бъдат доказани към момента на вписването в публичния регистър на Комисията за финансов надзор.³

Това схващане е продиктувано от съдържанието на отменения чл. 160, ал. 2 от КЗ, според което удостоверение за регистрация, издадено от КФН, се предоставя на ЗБ, след като той представи в комисията заверено копие от сключена застраховка „Професионална отговорност“. Поради тази причина независимо, че първоначално съобразно предишната нормативна уредба в комплекта от документи, съпътстващи заявлението за вписване на ЗБ в регистъра на КФН не се изискваше да бъде приложено копие от застраховката,

³ Вж. Голева, П. Застрахователно договорно право. //Фенея, София, 2012, с. 55.

на практика без нея ЗБ не можеше да получи своето удостоверение за регистрация и съответно по този начин той все още не можеше на практика да започне да извършва застрахователна посредническа дейност.

В тази връзка, намирам за напълно уместна и необходима новата точка 6 в чл. 307, ал. 1 от действащия КЗ, според която наред с предишните документи, необходими за вписване на ЗБ в регистъра на КФН вече се изисква и предоставяне на договор за сключена задължителна застраховка „Професионална отговорност“. По този начин, след като застраховката става елемент от правопораждащия фактически състав на регистрацията на ЗБ, се допринася за избягването на възможността ЗБ да заобиколи закона и да започне да извършва посредническа дейност, без да притежава задължителната застраховка.

По отношение на ЗА действащият КЗ в чл. 319, ал. 1 и 2 също вече предвижда наличието на застраховка „Професионална отговорност“, като задължителна предпоставка за регистрацията на ЗА.

Като съпоставка, отмененият КЗ по различен начин уреждаше положението при ЗА. При него, след регистрацията му, за да получи издаденото удостоверение за легитимация от съответния застраховател по образец, определен от заместник-председателят на КФН, законът не изискваше ЗА да представя заверено копие от сключена застраховка „Професионална отговорност“, за разлика от ЗБ, спрямо когото това беше задължително според отменения чл. 160, ал. 2 от КЗ. В тази връзка е силно озадачаващ и парадоксален фактът, че по отношение на подобна изрично задължителна застраховка спрямо ЗА, старият КЗ не предвиждаше каквато и да е било проверка за нейното наличие. Тази проверка не се изискваше нито към момента на подаване на заявлението за регистрация от застрахователя или лично от ЗА, когато той извършва посредническа дейност за застраховател от друга държава-членка, нито при предоставяне на удостоверението му за легитимация. От тук можеше да се направи извод, че след като ЗА бъде регистриран, той може свободно да започне да предоставя посредническите си услуги в сферата на застраховането и презастраховането на българския и европейския застрахователен пазар, без дори КФН да е констатирила наличието или липсата на задължителната застраховка „Професионална отговорност“.

По подобен начин, интересно обстоятелство при ЗА представлява едно заместване според мен, което се наблюдава както в предишната, така и в действащата нормативна уредба в КЗ по отношение на застраховката „Професионална отговорност“. В чл. 316, ал. 2 от КЗ императивно е предвидено задължението на ЗА да поддържа въпросната застраховка, като изрично е подчертано, че тя е задължителна. Въпреки това в чл. 318, ал. 2 от КЗ се допуска възможността за липсата на такава застраховка по отношение на ЗА, като в този случай самият застраховател, който е сключил договор за застрахователно агентство със съответния ЗА, следва да носи цялата отговорност за действията на своя застрахователен посредник при предоставянето на посреднически услуги. Като по-голяма конкретика, в допълнение на това изключение, е разпоредбата на чл. 316, ал. 4 от КЗ, според която, чрез декларация направена от застрахователя, ЗА може да бъде упълномощен да извършва застрахователно посредничество и без да притежава застраховка „Професионална отговорност“, като отговорността за всички последствия от неговите действия се поема изцяло от страна на застрахователя. Това освобождаване от отговорност се отнася и за

пряко ангажираните с извършването на застрахователно посредничество служители на ЗА, когато той е юридическо лице, при наличието отново на декларация от страна на застрахователя. По този начин и за тях не е необходимо да сключват и да поддържат застраховка „Професионална отговорност“.

За разлика от ЗА при ЗБ не е предвидена възможността неговата отговорност за причинени вреди при извършването на застрахователно посредничество да бъде за сметка на застрахователя. КЗ не освобождава при никакви обстоятелства ЗБ от задължението му да притежава такава застраховка.

По мое мнение, допускането на подобно заместване при ЗА може да доведе до настъпването на неблагоприятни последици както за застрахователите и застрахователните агенти, но така също и за ползвателите на застрахователни услуги. Така например, ако срещу застрахователя, с който ЗА има сключен договор за застрахователно агентство започне производство по несъстоятелност и в последствие се пристъпи към неговото заличаване от Търговския регистър (ТР), предварително направената от него декларация няма да доведе до отстраняване на загубите за застраховащите лица. Това е така, тъй като с въпросната декларация застрахователят първоначално заявява, че покрива евентуално причинените от ЗА вреди, но поради неговата несъстоятелност, както и поради липсата на застраховка „Професионална отговорност“ при ЗА, има опасност тези вреди да не могат да бъдат покрити от нито един от двата правни субекта.

Съществува и вариант, при който ЗА, не притежаващ необходимата застраховка, без да е наясно, може да сключи договор с фиктивен, реално несъществуващ застраховател, който чрез съответната декларация е в състояние да въведе в заблуждение неподозиращи за това обстоятелство ползватели на застрахователни услуги, като те могат също да понесат сериозни загуби, ако бъдат причинени вреди от виновно действие или бездействие на ЗА.

По отношение на ЗБ, след като застраховката е необходимо да бъде поддържана постоянно, докато трае регистрацията му в регистъра към КФН, би следвало да има по-ясни правила, предвидени в нормативната уредба по още един въпрос. Законодателно не е упоменат за какъв период от време следва да бъде първоначално сключената застраховка „Професионална отговорност“. Считам, че с оглед на по-добрата нормативна регулация и яснота относно изискванията и реда, които следва да бъдат изпълнявани от ЗБ, за да бъде поддържана от него една постоянна и изрядна регистрация, отговаряща на законоустановения ред, в КЗ би трябвало да бъде уточнен такъв срок на действие. Също така никъде в кодекса не е упоменато, дали след изтичането на направената от ЗБ застраховка „Професионална отговорност“, застрахователният посредник разполага с междинен технологичен период от време, в който може да поднови изтеклата си застраховка. С цел да бъдат избегнати евентуални неблагоприятни последици от ненавременното подновяване на застраховката, намирам за необходимо в КЗ да бъде предвиден такъв законоустановен срок. Информация от подобно естество би била полезна и за всяко заинтересувано лице, което възнамерява по процесуален ред да оспори легитимността на конкретен застрахователен посредник.

2. Влияние на процеса по преобразуване на застрахователния брокер върху застраховката „Професионална отговорност“

Във връзка с търговското качество на ЗБ може да бъде поставен друг интересен въпрос. : Как би следвало да се процедира, когато даден търговскоправен субект, който е регистриран като ЗБ в КФН, реши да промени правноорганизационната си форма, като се преобразува (конвентира) в друг вид търговскоправен субект. При това положение възниква въпросът дали е необходимо ЗБ, който е притежавал застраховка „Професионална отговорност“ при първата си правно-организационна форма, след извършеното преобразуване да сключва нова застраховка, поради това, че вече търговскоправният субект е прекратен.

Например, когато имаме акционерно дружество (АД) – ЗБ и на общото му събрание с мнозинство $\frac{3}{4}$ от представените акции с право на глас, се вземе решение АД да се преобразува в дружество с ограничена отговорност (ООД), като се запази статута на застрахователен посредник, дали е необходимо нововъзникналото ООД да сключи нова застраховка „Професионална отговорност, след като предишното АД вече притежава такава. Според мен това няма да бъде наложително, тъй като при този вид преобразуване на търговски дружества е налице общо (универсално) правоприемство. То обхваща всички видове прехвърлими имуществени права (вещни, облигационни, върху нематериални блага, обезпечителни), както и задължения (частноправни и публичноправни). По тази причина основната теория за преобразуването е тази за т.нар. икономическо превръщане.⁴

Правоприемството включва издадените на преобразуващото се дружество разрешения, лицензии, концесии и застраховки. Когато то се прекратява, всички те преминават върху новоучреденото дружество, доколкото в закон или в отделен акт за предоставянето им не се предвижда друго. Поради тази причина задължителната застраховка „Професионална отговорност“ следва да премине от преобразуващото се търговско дружество върху нововъзникналият търговскоправен субект - ЗБ и да продължава да бъде валидна и да покрива евентуално причинените от него вреди при извършване на посредническа дейност.

Правоприемството на застраховката „Професионална отговорност“ между участващите в преобразуването търговски дружества настъпва по право. Поради тази причина, всякакви предварителни уговорки или решения на тези дружества, чрез които отделни прехвърлими права или задължения се изключват от правоприемството, са недействителни. Въз основа на тази особеност преобразуването се различава от прехвърлянето на търговско предприятие, при което също се наблюдава правоприемство.

Следва да се уточни по какъв начин се отразява преобразуването на търговските дружества – ЗБ и при тяхната реорганизация чрез сливане, вливане, отделяне и разделяне върху сключената задължителна застраховка „Професионална отговорност“.

При преобразуване на търговско дружество ЗБ чрез вливане и сливане отново, както при конвертирането имаме общо (универсално) правоприемство.

При реорганизация чрез вливане един или повече търговскоправни субекти се вливат в друг съществуващ търговскоправен субект. Регистрираното в КФН дружество правоприемник вече би следвало да притежава застраховка „Професионална отговорност“. Това важи и за вливащите се ЗБ. Поради това

⁴ Вж. Стефанов, Г. Основи на търговското право.// Абагар, В. Търново, 2012, с. 122.

след извършеното преобразуване приемащият търговскоправен субект също ще бъде с налична застраховка „Професионална отговорност“.

При сливане две или повече търговски дружества - ЗБ се сливат в едно новосъздадено търговско дружество. Разликата от реорганизацията чрез вливане се изразява в това, че при сливането се създава изцяло нов търговскоправен субект. Поради това обстоятелство новоучреденото търговско дружество би следвало да получи нова регистрация в регистъра на КФН, след което да му бъде предоставено отделно удостоверение за регистрация.

Разделянето и отделянето чрез учредяване както в търговскоправен, така и в застрахователноправен аспект са средство за демонополизация и деконцентрация в икономиката и създават предпоставки за развитие на конкуренцията. Конкретно, при застрахователното посредничество и тук при тези две форми на преустройство, преобразуващото се дружество на ЗБ е само едно, като определени части от неговото имущество се обособяват и преминават върху други едно или повече дружества – правоприменици.

Най-съществената разлика между разделянето и отделянето се изразява в това, че разделящото се дружество се прекратява без ликвидация, докато при отделяне, преобразуващото се дружество на ЗБ си остава обособен стопански и правен субект. При разделяне правоприменици са поне две нови дружества, а при отделяне правоприменик е винаги само едно дружество. В първия случай на преустройство цялото имущество на преобразуващото се дружество е обект на правоприменство, а във втория случай такъв обект е само част от това имущество.

При разделяне и отделяне чрез придобиване, имуществото на разделящите и отделящото се дружества, се присъединява (влива) към други, вече съществуващи ЗБ, които притежават застраховка „Професионална отговорност“. Разделянето и отделянето чрез придобиване са форми на преустройство единствено по отношение на преобразуващото се дружество - ЗБ, докато за съществуващите дружества е налице вливане, тъй като те са приемащи дружества.

Относно задължителната застраховка „Професионална отговорност“ при преобразуването чрез вливане, сливане, разделяне и отделяне на ЗБ, следва да се постави въпросът, как трябва да се разпредели отговорността за причинени вреди между отделните дружества при извършването на застрахователно и презастрахователно посредничество.

При ЗБ – търговски дружества за обезпечаване на причинените от тях вреди, които са претърпени от ползвателите на застрахователни услуги, следва да се прилага субсидиарно действието на Търговския закон (ТЗ) в тази насока. По-конкретно, следва да се използват разпоредбите, свързани с методите за защита на кредиторите при вливане, сливане, отделяне и разделяне – чл. 263к и чл. 263л от ТЗ.

Една от формите на защита спрямо кредиторите на търговските дружества при тяхното вливане или сливане е визирана в чл. 263к от ТЗ. Според конкретната разпоредба приемащото или новоучреденото дружество трябва да управляват отделно преминалото върху тях имущество на всяко от преобразуващите се дружества за срок от 6 месеца от момента на вписване на преобразуването. Приложението на конкретната нормативна разпоредба по отношение на застрахователното посредничество, извършвано от търговскоправни субекти следва да има изключително важно значение за

застрахованите лица. Това е така, тъй като дори и след извършване на преобразуването на търговските дружества, извършващи дейност като ЗБ, чрез вливане и сливане, ползвателите на застрахователни услуги могат да предявят своите претенции все още индивидуално срещу имуществата на прекратените ЗБ за причинени от тях вреди, които са настъпили преди самата реорганизация. По този начин поддържаните застраховки „Професионална отговорност“ от ЗБ следва да покрият всяка от отправените претенции до законоустановения размер.

Отделното управление е в интерес на кредиторите на търговски дружества, чието имуществено състояние е по-добро в сравнение с това на други участващи във вливането или сливането дружества.⁵ В тази връзка въпреки максимално фиксирания размер за причинени вреди, който се покрива от застраховката „Професионална отговорност“, ползвателите на застрахователни услуги могат в 6-месечния срок на диференцирано управление, да предявят своите претенции относно причинените им вреди само към имуществото на техния ЗБ. След изтичането на 6-месечния период от време ползвателите на застрахователни услуги, обвързани с по-добре финансово осигурените ЗБ ще се конкурират с тези потребители, чиито ЗБ имат финансови затруднения. Това обстоятелство се обуславя от факта, че след приключване на законоустановения срок имуществата на всички участващи в преобразуването дружества поради общото правоприемство се сливат в еднородна (хомогенна) маса. Подобно сливане настъпва и когато ползвателите не са получили обезпечение за съответните вреди, независимо, че са предявили своите претенции в срок. Въпреки това пропускането на конкретния срок все пак не преклудира правата на застрахованите лица.

При преобразуването на търговски дружества чрез отделяне и разделяне, основно защитно средство в полза на кредиторите е солидарната отговорност между отделните дружества, уредена в чл. 263 л от ТЗ. Солидарното поемане на задължения е приложимо и при отделянето и разделянето на ЗБ във връзка със застраховката „Професионална отговорност“. По този начин задълженията за покриването на всички вреди, възникнали преди отделянето или разделянето от ЗБ, следва да се поемат от отделните дружества солидарно. Когато имаме отделяне и разделяне чрез придобиване, по отношение на приемащите дружества се прилагат правилата за отделното управление подобно на вливането и сливането. В тази връзка ползвателите на застрахователни услуги, които са обвързани с преобразуващите се ЗБ, няма да могат да разчитат на застраховките „Професионална отговорност“ на приемащите дружества в шестмесечното отделно управление. По същия начин в същия период от време застрахованите лица, използващи посредническите услуги на приемащите ЗБ, не могат да разчитат на солидарна отговорност от преобразуващите се дружества.

Солидарната отговорност между всички дружества при отделяне и разделяне препятства опасността към едно дружество да се отнесат само или преобладаващо пасивите, а към друго активите, като по този начин се предизвика умишленото изпадане в несъстоятелност на първото дружество.⁶

По този начин опасността някои от причинените вреди на ползвателите на застрахователни услуги да останат непокрити е минимална, поради това, че

⁵ Вж. Стефанов, Г. Търговско право. // Абагар, В. Търново, 2005, с. 240.

⁶ Вж. Стефанов, Г., Търговско право.//Абагар, В. Търново, 2005 г., с. 241

повече от един ЗБ чрез притежаваните от неговите членове застраховки „Професионална отговорност“ ще участват в обезщетяването на въпросните вреди.

Солидарната отговорност, както при преобразуването на всички останали търговски дружества, така и при ЗБ, е диференцирана с оглед на нейния размер. Така например, тази отговорност е неограничена (в пълен размер) за този ЗБ, към когото задължението за покриване на причинена вреда на ползвател на застрахователна услуга чрез застраховката „Професионална отговорност“ му е прехвърлено изцяло с договора или с плана за преобразуване. Отговорността на останалите участващи в преобразуването дружества - ЗБ, по покриването на причинени вреди следва да е ограничена и да зависи изцяло от размера на правата, които са получили след реорганизацията. Поради това тяхната отговорност е несъщинска солидарна отговорност. При преобразуване чрез разделяне на ЗБ, ако едно задължение по покриване на причинена вреда в следствие извършването на застрахователно посредничество не е разпределено предварително, за него трябва да отговарят солидарно и неограничено всички приемащи и (или) новоучредени ЗБ след преобразуването чрез притежаваните от тях застраховки „Професионална отговорност“. За изпълнението на подобно неразпределено задължение при реорганизация чрез отделяне следва да отговаря единствено и само преобразуващият се ЗБ.

Във връзка с правоприемството по отношение на застраховката „Професионална отговорност“ при ЗБ – ЕТ, поради това, че ЕТ съвпада с физическото лице, при смъртта на търговеца се открива неговото наследство, включващо както личното му имущество, така и това на неговото предприятие. В откритото наследство обаче не влиза притежаваната от него застраховка „Професионална отговорност“. При това положение, в случай, че негов наследник желае да продължи да предоставя посреднически услуги като ЗБ със същата фирма, той трябва допълнително да сключи застраховка „Професионална отговорност“.

3. Обхват на застраховката „Професионална отговорност“ по отношение дейността на застрахователния брокер

Застраховката „Професионална отговорност“ покрива отговорности за вреди, които са настъпили на територията на държава-членка на Европейския съюз (ЕС), при предоставянето на посреднически услуги от ЗБ или ЗА в областта на застраховането или презастраховането. По този начин застрахователен посредник, регистриран в рамките на ЕС, не може да използва тази застраховка, за да извършва посредническа дейност извън европейското икономическо пространство.

Подобно на Директивата, в чл. 305, ал. 1 от КЗ се визира, че вредите, причинени от ЗБ могат да са в следствие както на негово действие, така също и на негово бездействие, по повод извършване на дейност по застрахователно и/или презастрахователно посредничество. Единствената разлика в това отношение спрямо старата нормативна уредба, е че в отменения КЗ в чл. 156, ал. 1 беше посочено, че застраховката „Професионална отговорност“ покрива отговорността от вреди, настъпили в следствие на виновното действие или бездействие на ЗБ, извършвайки посредническата си дейност. По този начин действащия КЗ не отдава необходимото значение на това, дали се констатира

вина на ЗБ при причинени от него вреди. Във връзка с отменената правна уредба можеше да се постави въпросът, че застраховката следва да покрива и случаите, при които застрахователният посредник е действал при непредпазливост – чл. 11, ал. 3 от Наказателния кодекс (НК) по време на подготовката и подпомагането при реализирането на застрахователното правоотношение. При едната възможност налице можеше да е неосъзната от застрахователния посредник непредпазливост, при която посредникът не предвижда настъпването на общественноопасните последици, но въпреки това е бил длъжен и е могъл да ги предвиди. В този случай следва да се вземе под внимание лимитирането на отговорността по чл. 82 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД). Когато е налице изцяло договорна отговорност и когато провиненията на ЗБ са предизвикани единствено в резултат на небрежност, а не въз основа на умишъл, то тогава ЗБ следва да отговаря чрез своята застраховка „Професионална отговорност“ само до размера на преките и непосредствени предвидими вреди към момента на сключване на договора за застрахователно посредничество. Вторият вариант е, когато застрахователният посредник е действал при осъзната непредпазливост. Тогава той предвижда ясно съответните вредоносни последици по застрахователното правоотношение и е мислил да ги предотврати, но въпреки това поради проявена самонадеяност и подценяване на ситуацията, не е успял. При тези обстоятелства ЗБ следва да отговаря за целия размер на причинените вреди.

По отношение на договорната отговорност на ЗБ, обвързана с виновното му според стария КЗ действие и бездействие при извършваната от него посредническа дейност, могат да бъдат разгледани някои ситуации.

Застраховката „Професионална отговорност“ на ЗБ не би следвало да покрива вреди, предизвикани от посредническата му дейност, когато ЗБ се е намирал в невиновна невъзможност за изпълнение на своите задължения спрямо ползвателите на застрахователни услуги. Това е така, тъй като не може да се държи отговорен длъжника, ако той не е виновен за настъпилата невъзможност. Без вина няма отговорност.⁷ В тази връзка е и разпоредбата на чл. 81, ал. 1 от ЗЗД, според която длъжникът не отговаря, ако невъзможността за изпълнение се дължи на причина, която не може да му се вмени във вина. По този начин при т. нар. освобождаваща отговорност, ако неизпълнението не се дължи на неполагане на дължимата грижа от страна на длъжника, която не може да му се вмени във вина, казваме, че е налице невъзможност за изпълнение, която (стига да бъде доказана) освобождава длъжника от всякаква отговорност.⁸

По различен начин следваше да се процедира според стария КЗ, ако ЗБ се намираше във виновна невъзможност да изпълни своите задължения спрямо ползвателите на застрахователни услуги или да успее да предотврати настъпването на вредоносни правни последици за тях. В тези случаи застраховката „Професионална отговорност“ следва да покрие причинените на застрахованите лица вреди. Това е така, тъй като длъжникът не може да бъде освободен от обвързаността си, ако невъзможността за изпълнение се дължи на негова вина или на вината на хората, с които си служи, за да осъществи дължимия резултат.⁹

⁷ Вж. **Кожухаров, А.** Облигационно право.// Юриспрес, София, 2002, с. 267

⁸ Пак там, с. 268

⁹ Пак там, с. 298

Във всички случаи вредите, понесени от клиентите на ЗБ, трябва да са настъпили при и по повод извършването на застрахователно и презастрахователно посредничество. Едната възможност е ЗБ да понесе отговорност за неизпълнение на задължение по договора за възлагане на застрахователно посредничество, сключен със застрахованото лице. При втория вариант, ЗБ трябва да носи отговорност и когато не е изпълнил общото задължение да не вреди на други лица при предоставянето на застрахователни и презастрахователни посреднически услуги.

От най-различно естество можеше да се разгледа вината на ЗБ, осъществявайки своята дейност. Така например виновно действа ЗБ, който не е препоръчал най-изгодното и най-благоприятното застрахователно покритие за конкретния клиент с оглед неговите индивидуални потребности или когато заблуди застрахования относно реалната стойност на вредите, размерът на застрахователната сума и величината на застрахователното обезщетение. Виновно бездействие също можеше да се констатира, когато например ЗБ не осведоми ползвателите на застрахователни услуги по какъв начин предстои да се извърши ликвидацията на щетите или не преведе застрахователните обезщетения и застрахователните премии, постъпили по неговите, или клиентските сметки, както и при ред други обстоятелства.

Въпреки явно предизвиканите неблагоприятни последици, застраховащото лице трябваше да съумее да докаже, че настъпилата вреда е в резултат именно на виновните действия или бездействия на ЗБ. От своя страна, ЗБ може да се опита да докаже, че въпреки положената от него дължима грижа, по никакъв начин не е възможно да се избегне вредоносния резултат. Нещо повече, ЗБ би могъл да успее да изтъкне чрез съответни доказателствени средства, че всъщност застраховащото или друго трето лице е виновно за предизвиканите негативни последици, като е въвело в заблуждение ЗБ, предоставяйки му невярна информация, която е от особено важно значение за успешното реализиране на застрахователното правоотношение.

По същия начин ЗБ при никакви обстоятелства няма да отговаря чрез своята застраховка „Професионална отговорност“ за вреди, причинени на застраховащото лице, поради изпадането на застрахователя в несъстоятелност през времетраене на застрахователния договор. Това е така поради факта, че като независим правен субект, ЗБ не може да отговаря за финансовото състояние и да следи как се движи финансовият баланс на съответното застрахователно дружество през определени периоди от време.

При извършването на посредническа дейност в сферата на застраховането и презастраховането, гражданската отговорност на ЗБ трябва да обхваща и всички предизвикани от него неблагоприятни последици, претърпени не само от застраховащите лица, но така също и от застрахователите и презастрахователите. ЗБ би могъл да причини значителни вреди на застрахователя. Една от възможностите е ако ЗБ не съобщи на застрахователя определена важна информация, която е от изключително важно значение, като например сведения, отнасящи се до естеството и размера на застрахователния риск или ключови факти относно застраховащите лица, като въпросната информация въпреки това е била достояние на ЗБ. В следствие на тази неосведоменост е възможно застрахователят да претърпи значителни загуби, засягащи като цяло бъдещето му на застрахователния пазар. В това отношение ЗБ следва да заплати на застрахователя съответно обезщетение, което се дължи

съобразно договорната отговорност на ЗБ, тъй като причинените вреди се намират в пряка връзка с неизпълнение на редица задължения на застрахователния посредник по договора му за поръчка със застрахователя, като например да съобщава всяка важна информация, да предава материалите по сключения застрахователен договор, платените му застрахователни премии и др. Именно въз основа на общите постановки на отговорността за неизпълнение на задължения по договор за поръчка може да се урегулира имуществената отговорност на ЗБ, поради липса на изрична правна уредба в тази насока.¹⁰

Отговорността на ЗБ обхваща и случаите, когато застрахованите лица претърпяват вреди, в следствие на неизпълнението от страна на ЗБ на задължението му за лоялност, доверие и вярност към тях, съобразно договора за застрахователно или презастрахователно посредничество, сключен между двете страни.¹¹

В бързо развиващите се посреднически отношения в застраховането, една от основните тенденции в правната уредба на ЗБ на световния застрахователен пазар е ориентирана към нарастване на неговите задължения спрямо застрахования и към по-стриктна имуществена отговорност.¹²

В тази връзка, (за разлика от чл. 156, ал. 2 от отменения КЗ), в действащата нормативна уредба, (в чл. 305, ал. 2 от КЗ) е добавено, че задължителната застраховка „Професионална отговорност“ включва и отговорност за вреди, причинени от неплащане към застрахователя на получена застрахователна премия, съответно от неплащане към ползвателя на застрахователни услуги на застрахователни обезщетения или суми, изплатени от застрахователя.

Намирам, че нормативното обогатяване на чл. 305, ал. 2 от КЗ е от особено важно значение не само за ползвателите на застрахователни услуги, но така също и за самите застрахователи и презастрахователи. Ако при своята регистрация в регистъра на КФН, ЗБ избере например създаването на специална клиентска сметка по чл. 306, ал. 1, т. 2 от КЗ, като гаранция за изпълнение на своите задължения при осъществяване на посредническа си дейност по застрахователните договори, паричните средства, постъпили в тази сметка не могат да обезпечат нарушените законни права на страните по застрахователния договор, така както може да го направи застраховката „Професионална отговорност“. Това е така, поради това, че ако срещу ЗБ бъде открито производство по несъстоятелност и след като съобразно чл. 306, ал. 2 от КЗ, паричните средства по клиентската му сметка не са част от неговото имущество, не подлежат на запориране и не влизат в масата по несъстоятелността, надеждно средство, чрез което могат да се удовлетворят неизплатените застрахователни премии и обезщетения на застрахователите и застраховащите лица, (явяващи се неудовлетворени кредитори спрямо ЗБ) е именно застраховката „Професионална отговорност“ на ЗБ.

Във връзка с консултантската дейност на ЗБ е спорен въпросът до каква степен застрахователният посредник чрез своята застраховка „Професионална

¹⁰ Вж. **Голева, П.** Застрахователно договорно право.// Феня, София, 2012, с. 64-65.

¹¹ Вж. **Kieninger, E.** Informations-, Aufklärungs- und Beratungspflichten beim Abschluss von Versicherungsverträgen. – Versicherungsrecht.//1998, Nr. 1, S. 5ff; **Henley, C.** The Law of Insurance.// London, 1991, p. 278ff.

¹² Вж. **Spatz, G.** Der Europäische Binnenmarkt und seine Auswirkungen auf die Haftung des Versicherungsmaklers. – Versicherungswirtschaft.//1997, S. 1395.

отговорност“ трябва да покрие вредите, причинени на клиентите му, в резултат на не добре извършено от него осведомяване, разясняване и насочване към най-подходящия застрахователен продукт. По този въпрос съобразно отменения КЗ е противоречива и съдебната практика по отношение на съдебни искове на потребители на застрахователни услуги, тъй като няма единност в мненията до каква степен всъщност ЗБ е длъжен да консултира, съветва и информира застрахованите лица. В повечето случаи съдебните инстанции в своите решения обосноваваха становището, че ЗБ предоставяйки посредническите си услуги, не е длъжен изцяло да образова своите клиенти относно спецификите, особеностите и най-подробните детайли на самия застрахователен договор.

Въз основа на действащата нормативна уредба, това вече не е така. В новите чл. 326 и чл. 327, ал. 1, т. 2, 3, 10 и 11 от КЗ, ясно се посочва, че още преди сключването на застрахователния договор, застрахователният посредник, (в частност ЗБ), е длъжен вече да предостави на всеки ползвател на застрахователни услуги подробна информация именно по отношение на срока на договора; данъчния режим, приложим към съответния договор; приложимия закон спрямо застрахователния договор, когато страните нямат право на избор, както и приложимия закон и закона, който застрахователят предлага, когато страните имат право на избор; също така и начините за прекратяване на застрахователния договор.

В това отношение например съдебните институции в Германия считат, че застрахованият е именно този, който сам трябва да се грижи за своите дела и по-специално за нужното му застрахователно покритие.¹³

За разлика от Директивата, българското законодателство разширява действието и приложното поле на застраховката „Професионална отговорност“, като в чл. 305, ал.2 от КЗ се предвижда, че тя обхваща и покрива отговорността за вреди, причинени в следствие на виновно действие или бездействие на всяко лице, оправомощено да управлява или представлява ЗБ, член на неговия управителен или контролен орган, или негов служител, при или по повод извършването на застрахователно и презастрахователно посредничество. В това отношение новата нормативна уредба отново е по-подробна, за разлика от отменения КЗ, където в чл. 156, ал. 2, се посочваше, че отговорността за причинени вреди допълнително се носи и от служителите на ЗБ, без те да се конкретизират. Тук може да се направи извода, че застраховката „Професионална отговорност“ не би следвало да покрива отговорността за допуснати правонарушения и предизвикани вреди от служители на ЗБ и ЗА (ЮЛ), които са с друг вид компетентност, която не е свързана пряко с извършването на застрахователно и презастрахователно посредничество. Това е така при положение, че естеството на тяхната дейност се разграничава напълно от непосредственото участие в подготовката и предоставянето на застрахователни и презастрахователни посреднически услуги.

След като, според съдържанието на чл. 156, ал. 1 от предишната нормативна уредба, императивно е заложено изискването ЗБ да притежава и постоянно да поддържа задължителната застраховка „Професионална отговорност“, в отменения КЗ не беше визирано ясно какви би следвало да са последиците за ЗБ, при положение, че в определен момент докато трае неговата регистрация и докато той извършва посредническа дейност, КФН установи, че

¹³ Вж. **The Handbook of Insurance Agency Law** of Mark Rhodes.// Boston, 1997, pp. 59-105.

въпросният застрахователен посредник е без необходимата застраховка. При това положение, ЗБ би трябвало да бъде санкциониран по съответен ред от КФН.

Считам за съвсем уместно регламентирането в закона на адекватни и навременни мерки срещу подобни умишлени нарушения на императивни разпоредби на закона от страна на ЗБ. В тази връзка, за разлика от чл. 163, ал. 1 от отменения КЗ, при ясното констатиране на липсата на задължителната застраховка „Професионална отговорност“ на ЗБ, това обстоятелство вече напълно основателно в чл. 312, ал. 1 от новия КЗ е включено като отделно основание за заличаване на ЗБ от регистъра към КФН и отнемане на удостоверението му за регистрация. Тази мярка има функцията на превенция спрямо застраховащите лица. Чрез нея ползвателите на застрахователни услуги както на родния, така и на европейския застрахователен пазар в по-голяма степен са предпазени от понасянето на загуби и от настъпването на каквито и да е неблагоприятни правни последици спрямо тях от посредническите услуги на застрахователни брокери, които не спазват и не отговарят на изискванията на българското законодателство.

По отношение на ЗА, положението със задължителната застраховка „Професионална отговорност“ е по-различно. За разлика от чл. 172, ал. 1 от отменения КЗ, в чл. 321, ал. 1 от действащата нормативна уредба, към предишните визирани основания за заличаване на ЗА от регистъра към КФН, също е добавено такова, отнасящо се до липсата и неподдържането на застраховка „Професионална отговорност“. Според мен чрез това нововъведение, за разлика от ЗБ, по отношение на ЗА в КЗ възниква противоречие. Това е така, тъй като чл. 316, ал. 4 и чл. 318, ал. 2 от КЗ позволяват на ЗА да извършва застрахователно посредничество и без да притежава по принцип задължителната застраховка „Професионална отговорност“, като в този случай отговорността за евентуално причинените вреди от предоставянето на посреднически услуги следва да бъде поета изцяло от съответния застраховател, при положение, че той предварително е декларирал за това.

Поради тези обстоятелства, както и поради факта, че според действащата нормативна уредба приложението на чл. 312, ал. 1, т. 4 от КЗ е съответно, а не пряко, намирам за напълно логично в чл. 321, ал. 1 от КЗ, непритежаването на застраховка „Професионална отговорност“ от ЗА, да се премахне като основание за заличаването му от регистъра на КФН. Въпреки това, считам, че е редно да се направи промяна, въз основа на която съдържанието на чл. 312, ал. 1, т. 4 от КЗ да има пряко действие по отношение на ЗА и да не се позволява при никакви съображения, ЗА да извършва посредническа дейност без да притежава задължителната застраховка, като вместо това за настъпилите правни последици се търси отговорност от съответните застрахователи и презастрахователи.

Заклучение

В съвременните динамични отношения, между ползвателите на застрахователни услуги и голямото разнообразие от родни и чуждестранни застрахователни и презастрахователни дружества, необходимостта от застрахователни посредници е осезателна, тъй като именно застрахователните брокери и застрахователните агенти са основният свързващ елемент между

правните субекти във всяко застрахователно правоотношение. Поради тази причина, за да не се допуска накърняване на законните интереси на страните по застрахователния договор, е необходимо непрекъснато да се усъвършенстват отделните видове гаранции, свързани с дейността на застрахователните посредници, между които е задължителната застраховка „Професионална отговорност“.

Използвана литература

1. Голева, П. Застрахователно договорно право.// Феня, София, 2012, с. 55.
2. Кожухаров, А. Облигационно право.// Юриспрес, София, 2002, с. 267.
3. Стефанов, Г. Основи на търговското право.// Абагар, В. Търново, 2012 г., с. 122.
4. Стефанов, Г. Търговско право.// Абагар, В. Търново, 2005, с. 240.
5. Henley, C. The Law of Insurance.// London, 1991, p. 278 ff.
6. Kieninger, E. Informations-, Aufklaerungs- und Beratungspflichten beim Abschluss von Versicherungsvertragen. – Versicherungsrecht.//1998, Nr. 1, S. 5ff
7. Spatz, G. Der Europaeische Binnenmarkt und seine Auswirkungen auf die Haftung des Versicherungsmaklers. – Versicherungswirtschaft.//1997, S. 1395.
8. The Handbook of Insurance Agency Law of Mark Rhodes. Boston.//1997, pp. 59-105.

Използвана нормативна уредба:

1. Втора европейска директива за застрахователното посредничество - 2002/92/ ЕС, 9 декември 2002.
2. Закон за задълженията и договорите.
3. Кодекс за застраховането.
4. Наказателен кодекс.
5. Първа европейска директива - 77/92/ЕИО за застрахователните посредници от 13.12.1976.
6. Търговски закон.